

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปและอภิปรายผล

แนวคิดการค้าเสรี ได้รับการนำเสนอโดยนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 โดยเห็นประโยชน์ของการค้าเสรีที่ปราศจากข้อจำกัดใดๆ ของรัฐบาลว่า จะทำให้เกิดการขยายตลาด และทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต และได้นำเสนอทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศหลายทฤษฎีที่แสดงผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้าระหว่างประเทศ อาทิ ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ทฤษฎีการค้าได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เป็นต้น แนวคิดและทฤษฎีการค้าเสรีเหล่านี้ถือเป็นแนวคิดหลักในระบบเสรีนิยมหรือทุนนิยมของโลกในปัจจุบัน

องค์การการค้าโลกในปัจจุบันหรือแอกตต์ในอดีตเป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมแนวคิดการค้าเสรีดังกล่าว โดยการลด/เลิกอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศให้เหลือน้อยที่สุด อันจะนำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น มีการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการสร้างกฎเกณฑ์ กติกาทางการค้าที่มีความเป็นสากลใช้กฎกติกาเดียวกันทั้งโลก เพื่อลดความซับซ้อนของระบบการค้าอันทำให้ต้นทุนการค้าเพิ่มสูงขึ้น จนเป็นอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การเจรจารอบโดฮาขององค์การการค้าโลกที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2544 ไม่สามารถสรุปผลการเจรจาได้ตามที่ได้กำหนดไว้ในต้นปี 2548 และต้องเลื่อนออกไป เนื่องจากไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในเรื่องการลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรของประเทศพัฒนาแล้ว

ความล้มเหลวของการเจรจารอบโดฮาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การเจรจาจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคีเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย เริ่มจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา ที่จัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ

สำหรับประเทศไทยได้จัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ และมีผลบังคับใช้แล้ว 6 ข้อตกลง ได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อาเซียน-จีน ไทย-จีน ไทย-อินเดีย และไทย-ญี่ปุ่น โดยข้อตกลงแต่ละฉบับจะครอบคลุมประเด็นต่างๆ ไว้อย่างกว้างขวางในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรจะอยู่ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าสินค้า ซึ่งมีการลดอุปสรรคทางการค้าทั้งที่เป็นส่วนของภาษีและที่มิใช่ภาษี อาทิ การลดภาษีให้เหลือ 0% ภายในช่วงเวลาที่กำหนด การขยายโควตาการนำเข้า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า มาตรการปกป้องในกรณีที่เมื่อทำการเปิดเสรีตามข้อตกลงแล้วก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้ผลิตภายในประเทศ มาตรการด้านสุขอนามัยพืชและสัตว์

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่ไทยทำกับประเทศต่างๆ หากวิเคราะห์โดยรวมแล้ว พบว่าผลประโยชน์จะตกอยู่กับภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม จากข้อตกลงการค้าเสรี กับคู่ค้าขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นจีน ญี่ปุ่น หรือออสเตรเลีย ในกรณีของไทย-ออสเตรเลีย สินค้าที่ได้รับประโยชน์อย่างมาก คือ รถยนต์และชิ้นส่วน เครื่องจักรและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า แต่สินค้าเกษตรอาจได้รับผลกระทบเชิงลบจากข้อตกลงนี้ ได้แก่ สินค้านมและผลิตภัณฑ์นม และเมื่อใดที่มีคุณภาพสูงในกรณีไทย-จีน ที่มีการเร่งลดสินค้าผักและผลไม้ระหว่างกัน พบว่าหลังจากทำข้อตกลง การเพิ่มขึ้นของการส่งออกมันสำปะหลังเกิดจากอุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นของจีนจากการผลิตแอลกอฮอล์มากกว่าผลกระทบจากข้อตกลง สำหรับผลไม้มีการส่งออก ทุเรียนสด ลำไยสด และแห้งเพิ่มขึ้นบ้าง แต่ปัญหาสำหรับการส่งออกผักและผลไม้ไทยไปจีน พบว่า ปัญหาสำคัญมีได้ อยู่ที่อัตราภาษีแต่อยู่ที่มาตรการสุขอนามัยที่มีความเข้มงวดและแตกต่างกันไปในแต่ละมณฑล รวมทั้งสำหรับการตรวจสอบที่ด่านทางศุลกากรที่มีความล่าช้าเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกผักและผลไม้ที่มีความเก๋าส่งง่าย ในกรณีของไทย-ญี่ปุ่น พบว่า ส่วนใหญ่แล้วสินค้าเกษตรของไทยจะได้รับประโยชน์ สินค้าเหล่านี้ได้แก่ กุ้งแช่เย็น แช่แข็ง ผลไม้ ไข่สดแช่เย็นแช่แข็ง และดูเหมือนว่าสินค้าอุตสาหกรรมจะไม่ได้รับประโยชน์ทางตรงในแง่ของการลดภาษีนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากไทย แต่ผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมก็ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมในแง่ที่การลดภาษีนำเข้าสินค้าประเภทวัตถุดิบ ที่ใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ ได้แก่ รายการเหล็ก ชิ้นส่วนยานยนต์

หากมองในแง่ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่วัดด้วยตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) แล้ว การทำเขตการค้าเสรีก็จะเอื้อต่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจข้อนี้มากกว่า เพราะภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีสัดส่วนรายได้ใน GDP สูงกว่าภาคเกษตรกรรมอยู่มาก แต่หากมองได้เฉพาะเป็นธรรมต่อการกระจายรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมแล้ว จะพบว่าประโยชน์ของการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่ตกอยู่กับภาคเกษตรกรรม มีสัดส่วนน้อยกว่านอกภาคเกษตรกรรมซึ่งอาจส่งผลให้ช่องว่างของการกระจายรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมจะสูงขึ้น

ประเด็นในเรื่องนี้อยู่ที่ว่ารัฐจะมีนโยบายและมาตรการอย่างไร ในการช่วยเหลือกลุ่มคนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมที่ได้รับผลกระทบให้ปรับตัวสู่ภาคเศรษฐกิจใหม่ และสำหรับภาคเกษตรกรรมที่ได้รับผลประโยชน์จากข้อตกลงนั้น รัฐจำเป็นต้องดูแลและอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตตามคุณภาพมาตรฐานที่ตลาดต้องการ ให้ได้รับประโยชน์จากข้อตกลงอย่างแท้จริง โดยเฉพาะเกษตรกรรายเล็กที่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตลาดอย่างสมบูรณ์ ซึ่งอาจทำให้ผลประโยชน์ที่ได้จากข้อตกลงตกอยู่กับเกษตรกรรายใหญ่มากกว่ารายเล็ก

อย่างไรก็ตาม โดยที่ระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเปิด มีภาคการค้าระหว่างประเทศที่มีมูลค่าสูงมากในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ ไทยจึงไม่อาจปฏิเสธการเข้าร่วมเวทีการค้าโลก ไม่ว่าจะเป็นองค์การการค้าโลก (WTO) การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) และอื่นๆ ได้ แต่ประเด็นอยู่ที่ว่าจะเปิดเสรีอย่างไร แลไหน ภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบทางลบ ควรต้องได้รับการเยียวยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ด้อยกว่าในสังคม เช่น เกษตรกรให้สามารถปรับตัวได้ มิให้เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยต้องยากจนลงไปอีก

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 มาตรการเยียวยาเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐเป็นอย่างยิ่ง มาตรการเยียวยาหรือลดผลกระทบต้องกระทำอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีการวางแผนการผลิตสินค้าเกษตรที่ไทยมีความได้เปรียบในการแข่งขัน มาตรการกำหนดเขตพื้นที่การผลิต (Zoning) ควรนำมาใช้ สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตรทั้งด้านการผลิตและการจำหน่ายการเปิดตลาดใหม่ๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกร ก็เป็นเรื่องที่รัฐจะต้องนำมาพิจารณาอย่างบูรณาการ ทั้งนี้เพราะสถานการณ์ในปัจจุบัน การเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรยังมีน้อยและขาดความหลากหลาย โดยสินค้าเกษตรหลักยังคงส่งออกในรูปวัตถุดิบแปรรูปขึ้นต้นเป็นส่วนใหญ่ ผลผลิตต่อไร่ในการปลูกพืชผลเกษตรกรรมยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งจะเห็นได้จากผลผลิตภาพการผลิตโดยเฉลี่ยไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนักในช่วงปี 2545-2548 ผลผลิตภาพภาคเกษตรลดลงร้อยละ 1.94 ในขณะที่ผลผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.62 ภาคบริการและอื่นๆ เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.49 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, หน้า 20) นอกจากนี้ การจัดระบบตลาด การกระจายสินค้าเกษตร ยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้มีปัญหาผลผลิตล้นตลาดและราคาตกต่ำได้ง่าย การเปิดเสรีทั้งในเวทีของ FTA หรือ WTO ในอนาคต ยังผลให้การแข่งขันการเกษตรในอนาคตรุนแรงยิ่งขึ้น รัฐต้องใช้ความพยายามและงบประมาณในส่วนต่างๆ เข้ามาแก้ไข รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต เรื่องมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยที่ผู้บริโภคทั่วโลก โดยเฉพาะในตลาดของประเทศพัฒนาแล้วให้ความสำคัญ รัฐบาลต้องเข้ามาช่วยให้เกษตรกรปรับตัวไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นไปตามคุณภาพตามมาตรฐานสากลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของภาคเกษตรกรรมไทยในอนาคตต่อไป

หากรัฐไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังแล้ว เป้าหมายการเสริมสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่ได้กล่าวถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 10 (2550-2554) ที่ได้กำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจนไว้ว่าจะลดสัดส่วนผู้
อยู่ใต้เส้นความยากจนเหลือร้อยละ 4 เมื่อสิ้นสุดแผนฯ หรือในปี 2554 คงเป็นไปได้ยาก

2.2 โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศเล็กๆ ในโลกที่โครงสร้างเศรษฐกิจได้รับการพัฒนา
บนพื้นฐานของการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมาโดยตลอดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ ที่ผ่านมา
ภาคเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงกับภายนอกมากขึ้นทุกขณะ ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนการค้า
ต่างประเทศต่อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศสูงมากขึ้นตลอดเวลา จนถึงปี 2548 สัดส่วนการค้า
ต่างประเทศเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ เบื้องต้นมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 128.9¹

โดยที่การเปิดเสรีทางการค้าที่เกิดขึ้นเป็นกระแสโลก จึงเป็นความจำเป็นสำหรับประเทศ
ไทยที่มีขนาดเล็กและพึ่งพาปัจจัยภายนอกดังกล่าว มิใช่ทางเลือก หากประเทศไทยยังคงอยู่ใน
โลก และประสงค์จะได้รับประโยชน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและอื่นๆ เพื่อ
ปรับปรุงสวัสดิการของคนในประเทศโดยรวม เราจึงไม่อาจปฏิเสธ WTO หรือ ASEAN หรือ FTA
ต่างๆ ได้

ปัญหาของการทำข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) จึงอยู่ในประเด็นที่ว่า จะเปิดอย่างไร กำหนด
โดยการเจรจานั้นเป็นหลักกรรมคาวอยู่แล้วที่จะต้องมีบางส่วนได้ บางส่วนเสีย แต่จะต้องมี
กลไกคุ้มครองเยียวยา กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ยากจนอยู่แล้วเช่นเกษตรกร
จะมีมาตรการช่วยเหลืออย่างไร การมีกองทุนต่างๆ ในการช่วยการปรับตัวของเกษตรกรต้องมีอย่าง
ต่อเนื่อง

แม้ว่าในหลักการเจรจาเปิดเสรีจะต้องลดภาษีสินค้าต่างๆ ให้เหลือศูนย์ แต่มีความจำเป็น
อย่างยิ่งที่จะต้องระบุสินค้าที่อ่อนไหว (sensitive list) ที่กระทบไว้จำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะสินค้า
เกษตร เพราะเป็นสินค้าสำคัญและคนยากจนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคนี้ อีกทั้งเป็นภาค
เศรษฐกิจที่มีการบิดเบือนราคากันมากในโลก นอกจากนี้พบว่า แม้จะมีการลดภาษีเป็นศูนย์แล้ว แต่
สินค้าเกษตรของไทยหลายรายการก็ไม่สามารถเข้าสู่ตลาดสินค้าของประเทศคู่สัญญาได้ เพราะประสบ
กับอุปสรรคภายในประเทศ อาทิ เรื่องมาตรการอุดหนุนภายใน เรื่องของกฎระเบียบภายในแต่ละรัฐ
หรือแต่ละมณฑลของประเทศที่มีแตกต่างกัน เช่นในกรณีของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องของมาตรฐานด้านสุขอนามัย การตรวจปล่อยสินค้าที่ด่านศุลกากรที่ใช้
เวลานาน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีลักษณะนำเข้าง่าย ประเด็นเหล่านี้
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวมไว้ในการเจรจาจัดทำ FTA

¹ ดูตัวเลขสัดส่วนการค้าต่างประเทศเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น ในปีต่างๆ ได้ในภาคผนวก 3

2.3 การจัดทำกรอบการเจรจาที่ชัดเจน เพื่อให้การเจรจาดำเนินไปอย่างถูกทิศทาง มีความจำเป็นอย่างยิ่ง กรอบการเจรจาจะต้องมีหลายระดับ ระดับในภาพรวมอย่างกว้าง ระดับย่อยลงไปในแต่ละภาค

หลักการในการจัดทำกรอบการเจรจาอย่างกว้างควรรวมถึง

(1) ความสมดุลระหว่างการเปิดเสรี กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมิให้การเปิดเสรีเป็นตัวสร้างปัญหาหรือก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติไปมากยิ่งขึ้น ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีตที่นโยบายส่งเสริมการส่งออกตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ นำมาซึ่งความเสื่อมโทรมและความสูญเสียของทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาดินเสื่อมเนื่องจากการใช้ดินปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออกติดต่อกันเป็นเวลานานและมีการใช้ปุ๋ยเคมีทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

(2) กรอบการเจรจาควรระบุถึงการใช้อำนาจของการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ในการแก้ไขปัญหาคอขวดทางการค้า (ที่นอกเหนือจากเรื่องการค้าภายในซึ่งเป็นเรื่องปกติโดยทั่วไปอยู่แล้ว) ที่ประสบอยู่ โดยอาจมีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาเป็นที่ปรึกษาหรือเพื่อระบุปัญหา

(3) กรอบการเจรจาควรระบุขอบเขตที่ผู้เจรจาจะต้องปฏิบัติตามให้ชัดเจนว่าในการเจรจาจะต้องรวมเรื่องใดและไม่รวมเรื่องใดในการเจรจา (ดังเช่น ในกรณีของประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ที่ระบุอย่างชัดเจนในการเจรจาว่าจะไม่เจรจาเรื่องของการเปิดตลาดข้าว) ในกรณีของไทย อาจจะระบุว่าต้องมีเรื่องของการเปิดตลาดสินค้าเกษตรที่อาจมีการจัดลำดับความสำคัญเรียงกันไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการกดดันคู่เจรจาหรืออาจเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้แก่ผู้เจรจาได้อีกทางหนึ่ง

(4) กรอบการเจรจา ควรมีการกล่าวถึงเรื่องมาตรฐานของความเป็นมนุษย์ เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองเกษตรกรและคนด้อยโอกาสในสังคม ที่อาจได้รับผลกระทบทางลบจากการเปิดเสรีตามข้อตกลงด้วย ก็จะเป็นข้อตกลงที่สมบูรณ์และมองรอบด้านมากขึ้น

ในการเจรจาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต้องวางอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมียุทธศาสตร์การเจรจาของประเทศอย่างชัดเจน โดยเอาผลประโยชน์รวมของคนทั้งประเทศเป็นหลัก มิใช่ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง กระบวนการที่ให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการทำข้อตกลงระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วม ตามบทบัญญัติมาตรา 190 ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 ที่มีเจตนารมณ์ที่จะจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และภาคประชาสังคม บนพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ต้องใช้ให้เกิดขึ้นได้จริงในภาคปฏิบัติ เพื่อป้องกันมิให้กลุ่มทุนใหญ่ หรือนักการเมืองเข้ามามีประโยชน์แอบแฝงในการเจรจาทำข้อตกลง

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเจรจา มีประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ความรู้ความเข้าใจของภาคประชาชนต่อข้อตกลงเปิดเสรีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น FTA หรือ WTO มีแค่ไหน ครอบคลุมหรือไม่ หากมีความเข้าใจที่ผิดหรือเข้าใจแค่เพียงด้านเดียวไม่ครบถ้วน ก็อาจจะทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมของภาคประชาชนไม่เกิดประโยชน์หรือในบางครั้งอาจเป็นอุปสรรคทำให้ประเทศไม่สามารถได้รับประโยชน์ทางการค้าจากประเทศคู่ค้าได้ทันกาล ทำให้เกิดความเสียเปรียบต่อประเทศอื่นๆ ได้

ดังนั้นจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ที่มีหน้าที่หลักในการเจรจาเพื่อรักษาผลประโยชน์รวมสูงสุดของประเทศ จะต้องให้ความรู้ในเรื่องการเจรจาต่างๆ ให้กับภาคประชาชนอย่างครบถ้วนรอบด้าน ใช้ภาษาที่ง่าย อย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบต่างๆ หากมีฉะนั้น เวทีสาธารณะที่เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะต้องจัดทำก่อนการลงนามในข้อตกลงระหว่างประเทศใดๆ ที่มีผลต่อผูกพันต่อประชาชน ก็จะเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะอยู่บนฐานของความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกันมาก หรือบนฐานความรู้ความเข้าใจคนละฐานเพราะถูกบิดเบือน หรือการเสนอข้อเท็จจริงเพียงส่วนเดียว ผลประโยชน์รวมที่ประเทศควรได้รับย่อมได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน